

УДК 658.26:334.716

С. С. ШТОНДА, магістрант, НТУ «ХПІ»**СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ ЕНЕРГЕТИЧНОГО МАШИНОБУДУВАННЯ
УКРАЇНИ**

У роботі проведено аналіз сучасного стану енергетичного машинобудування України, в ході якого було виявлено його роль у зміцненні електроенергетичного комплексу країни, характерні особливості й актуальні проблеми цього напрямку машинобудування на даному етапі. Було визначено можливі напрями подальшого розвитку енергомашинобудування, що потребують поглибленого вивчення й розробки конкретних практичних завдань у майбутньому.

Ключові слова: енергетичне машинобудування, енергетична незалежність, власні потужності, імпорт енергообладнання.

Вступ. Машинобудування є важливою складовою промислового комплексу будь-якої країни. Від ступеню злагодженості роботи машинобудівних підприємств, а також застосування ними останніх досягнень науково-технічного прогресу напряму залежить рівень оснащеності економіки матеріально-технічною базою. Діяльність підприємств енергетичного машинобудування як спеціалізованого напрямку машинобудівного комплексу є особливо стратегічно значимою, оскільки через її здійснення задовольняються потреби електроенергетичного комплексу держави в обладнанні. Сьогодні аналітики все частіше говорять про необхідність прагнення до енергетичної незалежності України на шляху покращення стану економіки та соціального добробуту населення. Досягнення цієї складної довгострокової мети потребує серйозного вдосконалення й зміцнення внутрішнього електроенергетичного комплексу країни. Подальший розвиток комплексу вимагає, в свою чергу, відповідного розвитку суміжних напрямів промисловості, у тому числі й енергетичного машинобудування, що відіграє роль постачальника матеріально-технічної бази комплексу.

Аналіз останніх досліджень та літератури Сучасним проблемам та довгостроковим перспективам розвитку вітчизняних підприємств енергетичного машинобудування присвячені праці науковців Ю.М.Мацевитого, А.К. Шидловського [1], О.Н.Зайцева [2], Ю. М.Кравець [3], Г. С.Простакова [4], О. М.Богми [5], та інших. Проте, зважаючи на особливу стратегічну значимість діяльності комплексу енергетичного машинобудування у зміцненні економіки країни та посиленні її міжнародних позицій, існує потреба у подальшому вивченні зазначених питань.

Мета досліджень, постановка проблеми Визначення головних складностей та напрямів розвитку підприємств комплексу енергетичного машинобудування є актуальною проблемою для сучасної науки і техніки при

формуванні й розробці конкретних практичних завдань, спрямованих на підвищення ефективності діяльності підприємств даного напрямку у майбутньому. Метою дослідження є визначення головних характеристик, притаманних сучасному стану енергетичного машинобудування України, основних проблем та можливих шляхів розвитку підприємств даного напрямку.

Матеріали досліджень Українські підприємства енергетичного машинобудування виготовляють обладнання для всіх видів електростанцій, в тому числі парових гідравлічних турбін, атомних реакторів, генераторів, котлів, дизельних моторів, електроапаратури, кабелю і пр. Дані підприємства, як правило, займаються виробництвом унікального енергетичного обладнання, що відповідає індивідуальним потребам споживача. Для підприємств енергетичного машинобудування України характерним є одиничний та дрібносерійний тип виробництва, їм часто притаманний повний цикл виготовлення продукції.

На сьогоднішній день підприємства енергетичного машинобудування України працюють доволі стабільно. Завдяки довгостроковості виконання замовлень продукції вони є менш вразливими до світових економічних потрясінь, ніж підприємства інших напрямів важкого машинобудування. Серед визначальних факторів стійкості енергетичного машинобудування можна виділити також наявність власної дослідної та науково-конструкторської бази та існування коопераційних зв'язків, налагоджених ще з часів існування Радянського Союзу.

На вітчизняному ринку енергообладнання працює десяток крупних підприємств енергетичного машинобудування, які виготовляють близько 70% всього обладнання в країні. Головними представниками енергетичного машинобудування України є підприємства ПАТ «Запоріжтрансформатор» (м. Запоріжжя), ПАТ «НВО ім. Фрунзе» (м. Суми), ДП «Зоря-Машпроект» (м. Миколаїв), ПАТ «Енергомашспецсталь» (м. Краматорськ), ВАТ «Турбоатом» (м. Харків), ДП «Електроважмаш» (м. Харків), ДП «Харківський електромеханічний Завод» (м. Харків). Варто зазначити, що кожне з цих підприємств спеціалізується на виробництві окремих видів обладнання для електроенергетичного комплексу, отже за основною продукцією більшість з них є підприємствами-монополістами на певному сегменті ринку енергообладнання України. За даними джерела [6] була визначена структура ринку енергетичного обладнання України 2011 року за обсягами реалізації продукції підприємствами енергомашинобудування та побудована діаграма, що представлена на рисунку.

Як бачимо з діаграми, до трійки лідерів ринку енергообладнання України входять ПАТ «Запоріжтрансформатор» (із 18% частки ринку та доходом 3,717 млрд. грн.), ПАТ «НВО ім. Фрунзе» (із 14% частки ринку та доходом 2,840 млрд. грн.) і ДП «Зоря-Машпроект» (із 13,5 % частки ринку та доходом 2,652

млрд. грн.). Загальний обсяг реалізації продукції енергомашинобудування у 2011 році складав 19,6 млрд. грн., з темпом росту 130% (13,7 млрд. грн.) до попереднього року. [7;8;9]

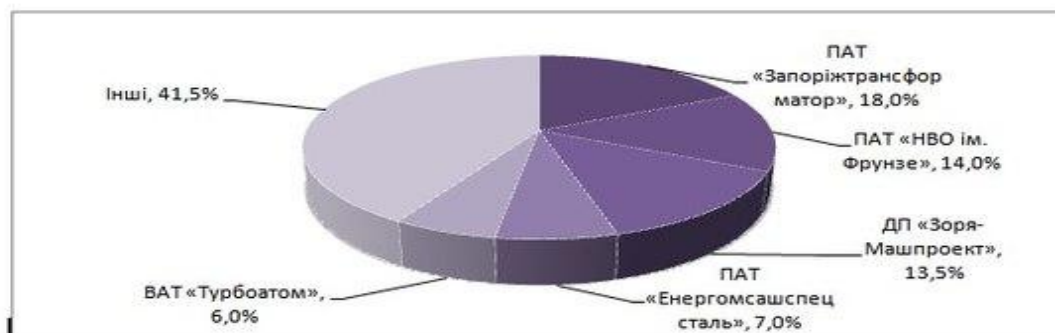

Рис. – Ринкова структура енергетичного обладнання України.

Вітчизняне енергетичне машинобудування – експортноорієнтований напрямок машинобудування України. Більша частина виготовленого в країні обладнання реалізується на зовнішніх ринках (в середньому 70-90%) [1], де вітчизняна продукція складає гідну конкуренцію обладнанню підприємств «General Electric», «Siemens», «ABB», «Alstom» та ін. Згідно даних джерела [10] сумарна вартість основних видів експортованої продукції енергетичного машинобудування (в даній статті проводиться аналіз продукції за кодами УКТ ЗЕД 8401-8411, 8501, 8502, 8504) у 2012 році складала близько 15,2 млрд. грн. Темп росту до попереднього року склав 0,82% (18,5 млрд. грн.), що відображує загальне зменшення обсягів реалізації продукції енергетичного машинобудування у 2012 році в порівнянні з 2011 роком, левину частку якої складає експорт. Найбільша частка експорту припадає на двигуни турбореактивні, газові турбіни (50 %), а також на трансформатори електричні, статичні перетворювачі електричні (25%). Стосовно ж географічної структури експорту енергетичного обладнання 2012 року, найбільша частка продукції була реалізована на ринках країн СНД (77%) та країн Азії (18%).

Варто зазначити, що на даному етапі розвитку наявні обсяги виробництва вітчизняного енергомашинобудування недостатні для повного забезпечення матеріально-технічною базою енергетичного комплексу України. Брак необхідної кількості деяких видів енергетичного обладнання компенсується за рахунок імпорту даної продукції. Згідно даних джерела [10] розмір імпорту основних видів продукції енергетичного обладнання складав у 2012 році близько 14,1 млрд. грн., з темпом росту 0,71% (19,8 млрд. грн.) до попереднього року, що є позитивною динамікою. Найбільша частка імпорту даної продукції припадає на

реактори ядерні, а також на електрогенераторні установки та обертові електричні перетворювачі – 35% та 18% відповідно. Зауважимо, що в 2012 році торгівельне сальдо за основними видами продукції енергетичного обладнання було позитивним, а у 2011 році – негативним.

Як вже зазначалося раніше, подальше зміцнення енергетичної незалежності країни потребує розвитку підприємств енергетичного машинобудування України. Проте на сьогоднішній день існують певні проблеми, що помітно стримують подальший розвиток вітчизняного енергомашинобудування. Це перед усім значна фізична й моральна зношеність основних фондів підприємств та недостатнє фінансування модернізації обладнання; висока енергоємність та матеріалоємність застарілих виробничих технологій; обмежений і несформований внутрішній попит; відсутність крупносерійного виробництва освоєної продукції; недостатньо розвинений ринок матеріалів та комплектуючих, а також загальні для всіх промислових підприємств проблеми недостатньої державної підтримки підприємств і законодавчих та податкових обмежень.

Основним стратегічним напрямом розвитку вітчизняного енергомашинобудування є максимально можливе задоволення потреб електроенергетичного комплексу за рахунок розробки і виробництва власного обладнання й зведення до мінімуму обсягів імпорту. [1] На нашу думку, при поступовому розв'язанні зазначених проблем та при більш повному й грамотному використанні існуючого потенціалу енергомашинобудівного комплексу України, розвиток підприємств комплексу у заданому напрямі є цілком реальним. Сьогодні більшість головних енергомашинобудівних підприємств не повністю використовують власні виробничі потужності, таким чином, при повному їхньому завантаженні можуть бути значно зменшені обсяги імпорту продукції, освоєної на вітчизняних підприємствах. До того ж на базі існуючих виробничих потужностей можливе розгортання виробництва обладнання, що дотепер не було достатньо налагоджене в Україні, а саме, наприклад, ядерних реакторів, котлів, деяких видів допоміжного обладнання.

Результати досліджень У ході проведеного дослідження було з'ясовано, що на сьогоднішній день комплекс енергетичного машинобудування України працює доволі стабільно у порівнянні з підприємствами інших напрямів машинобудування. Однак на даному етапі розвитку вітчизняне енергомашинобудування не справляється із стратегічним завданням забезпечення обладнанням електроенергетичного комплексу країни в повній мірі. Унаслідок цього, актуальною постає проблема не виправдано високих обсягів імпорту енергетичного обладнання в Україну та стримування розвитку підприємств внутрішнього ринку. Таким чином, сьогодні є необхідним подальше

формування конкретних практичних організаційних, технологічних, технічних та інших завдань для комплексу енергомашинобудування, через впровадження яких будуть вирішуватися висвітлені у даній статті проблеми, більш повно і раціонально використовуватися наявні потужності вітчизняних підприємств та відбуватиметься подальший розвиток електроенергетичного комплексу України.

Висновки Енергетичне машинобудування є стратегічно важливим напрямом машинобудівного комплексу України, завдяки ролі постачальника матеріально-технічної бази електроенергетичного комплексу країни. Сучасне вітчизняне енергомашинобудування представлено десятком крупних підприємств, що виготовляють близько 70 % всієї продукції та лідерами за обсягами реалізації серед яких є ПАТ «Запоріжтрансформатор», ПАТ «НВО ім. Фрунзе» і ДП «Зоря-Машпроект». Енергетичне машинобудування – це експортноорієнтований напрямок машинобудівного комплексу, й найбільша частка в загальному обсязі експорту припадає на двигуни турбореактивні, газові турбіни, а також на трансформатори електричні, статичні перетворювачі електричні. Через недостатні обсяги виробництва в країні деяких видів енергообладнання, обсяги імпорту є досить великими – вони є співвідносними з експортом даної продукції, а найбільшу частку в структурі експорту складають реактори ядерні, і електрогенераторні установки та обертові електричні перетворювачі. На сьогоднішній день головним стратегічним напрямом розвитку вітчизняного енергомашинобудування є максимальне забезпечення потреб енергетики продукцією власного виробництва, проте існує ряд проблем, що стримують подальший розвиток напряму та потребують їх негайного вирішення.

Список літератури: 1. *Мацевитий Ю.М.* Напрями розвитку електроенергетики та енергомашинобудування / *Ю. М. Мацевитий, А.Д. Шидловський* // Вісник НАН України.-2006.-№ 2.- С.17-23. 2. *Зайцев О.Н.* Украинский энергомаш восстанавливает силы / *О.Н. Зайцев* // Металл бюллетень Украина. – 2005. № 3 (93). – С. 28–48. 3. *Простаков Г.С.* Энергетическое машиностроение. Отрасль старой закалки / *Г.С. Простаков* // Інвестиційна газета. –2005. – № 11 (490). – С. 14–15. 4. *Кравець Ю. М.* Енергобезпека країни та об'єднання в енергомашинобудуванні // Дзеркало тижня. – 2005. – № 33. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dt.ua> . 5. *Богма О.М.* Визначення проблем та перспектив розвитку вітчизняних підприємств енергетичного машинобудування / *О.М. Богма* // Держава та регіони. Серія: економіка та підприємництво. – 2010. – № 1. – С.36-40. 6. Офіційний сайт Кредитпромбанку. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kreditprombank.com> 7. Офіційний сайт ПАТ «Запоріжтрансформатор». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ztr.com.ua> . 8. Офіційний сайт ПАТ «НВО ім. Фрунзе». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://frunze.com.ua> . 9. Офіційний сайт ДП «Зоря-Машпроект». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zmturbines.com>. 10. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua> .

Надійшла до редколегії 09.10.2013

УДК 658.26:334.716

Сучасний стан та перспективи розвитку підприємств енергетичного машинобудування України / Штонда С.С. // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства – Харків: НТУ «ХПІ». – 2013. – № 52 (1025). – С. 177–182. Библиогр.: 9 назв.

В работе проведен анализ современного состояния энергетического машиностроения Украины, в ходе которого была выявлена его роль в укреплении электроэнергетического комплекса страны,

характерные особенности и актуальные проблемы этого направления машиностроения на данном этапе. Были обозначены возможные направления дальнейшего развития энергомашиностроения, требующие углубленного изучения и разработки конкретных практических задач в будущем.

Ключевые слова: энергетическое машиностроение, энергетическая независимость, собственные мощности, импорт энергооборудования.

The paper analyzes the current state of Ukrainian power engineering, in which was revealed his role in strengthening the country's power sector, the characteristics and actual problems of this field engineering at this stage. Were identified possible areas for further development of power engineering that require in-depth study and develop specific practical problems in the future.

Keywords: power engineering, energy independence, their own power, the import of power equipment.

УДК 336.64

В. А. ЯНКОВСЬКА, канд. екон. наук, доц., Харківський інститут фінансів
Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ

У статті розглянуто сутність поняття «контролінг», надані трактування змісту визначення системи контролінгу на підприємстві. Визначена необхідність функціонування системи контролінгу у забезпеченні життєздатності фірми.

Ключові слова: контролінг, фінансовий контролінг, фінансовий менеджмент.

Вступ. Сучасні умови підприємницької діяльності вимагають створення інформаційного забезпеченої системи управління. Фінансові проблеми, які виникають у суб'єктів господарювання, досить часто зумовлені відсутністю у керівництва оперативної інформації щодо руху фінансових потоків, ефективності їх руху, а також відповідності фінансових планів стратегічним цілям та місії суб'єкта господарювання. Як наслідок, у підприємства виникають складнощі з визначенням потреби в капіталі та інших видах ресурсів, потужності не завантажені, кошти заморожуються в неліквідних запасах, дебіторській заборгованості, окремі сектори діяльності виявляються збитковими тощо.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Сутність питань контролінгу відображено у працях зарубіжних вчених – М. Калверта, С. Фінкельштейна, Т. Коупленда, М. Мескона, А. Томпсона, М. Портера, М. Блауга, Б. Хьюстона, Р. Манна, Е. Майера, Х. Фольмута, Д. Хана, А. Дайле, К. Хомбурга та багатьох інших. Значну увагу розвитку контролінгу приділяли німецькі вчені-економісти Jackson J.H., Heinen E., Küpper H.U., Reichmann T., Heigl A., Serfling K., Hahn D., Horvath P., Weber J., Koontz H., O'Donnel C. та інші. Для формування та розвитку контролінгу як науки вагомий внесок зробили російські дослідники – О. Кармінський, С. Фалько, О. Примак, С. Данілочкіна, М. Оленєв, О. Кузаєва, Ю. Лаута, Ю. Трифонов, М. Павленков та ін. В Україні питання